

Vaskehjelp vanligst i høystatusgrupper

Privat rengjøringshjelp er forholdsvis lite utbredt i Norge. Blant småbarnsfamilier har det vært en viss økning de siste åra, men fremdeles har bare 13 prosent av par med små barn hjelp til husvasken. Det er fortsatt de med høy inntekt og lang utdanning som oftest kjøper slike tjenester. Rengjøringshjelp er vanligst på Østlandet, særlig i Oslo og Akershus.

Ragni Hege Kitterød

Studien av livsløp, generasjon og kjønn (LOGG)

LOGG 2007 er en nasjonal undersøkelse gjennomført av Statistisk sentralbyrå og forskningsinstituttet NOVA. Undersøkelsen består av den internasjonale studien Generations and Gender Survey (GG5) og andre runde av den norske studien Livsløp, aldring og generasjon (NorLAG). For nærmere beskrivelse, se første artikkel i dette nummeret av Samfunnsspeilet, 1/2009.

Ragni Hege Kitterød er forsker i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for demografi og levekårsforskning. (rhk@ssb.no)

Under overskriften «Kjøper seg tid» kunne vi i fjor høst lese i Aftenposten Aften at Ola og Kari gruer mer og mer for husvasken og stadig oftere leier vaskehjelp (Lars Hellberg, kommentar 6. oktober 2008). Artikkelen viser til en stigende etterspørsel etter tjenester som avlaster oss for kjedelige oppgaver hjemme, og til en sterk vekst i private renholdsbedrifter. I tillegg antar man at det «svarte» markedet for rengjøringshjelp har vokst.

Hvor vanlig det faktisk er med slike tjenester, kan vi bare få vite gjennom representative spørreundersøkelser. Tidligere studier har vist at nivået var overraskende stabilt fra begynnelsen av 1970-tallet og fram til årtusenskiftet. Til tross for økt yrkesaktivitet blant kvinner, større boliger og høyere inntekter i de fleste grupper hadde bare om lag 6 prosent av den voksne befolkningen slike tjenester i 2000. Det var beskjedne forskjeller mellom husholdninger med og uten barn, men store forskjeller etter inntekt og utdanningsnivå. Kvinners arbeidstid hadde en viss betydning, men rengjøringshjelp var uansett mest utbredt i høyinntektsgrupper og blant dem med lang utdanning (Kitterød 1998, 2002).

Alle lag av befolkningen?

Hvordan er situasjonen i dag? Medieoppslag om økt etterspørsel etter tidsbesparende tjenester skulle tilsi at vi finner flere med privat rengjøringshjelp i nyere spørreundersøkelser. Tidsklemma gjør, hevdes det, at stadig flere velger å kjøpe husvask en gang i uka. Enkelte argumenterer dessuten for at det er en fornuftig arbeidsdeling at høyt utdannede ikke kaster bort tiden på å vaske hjemme, men leier hjelp til dette, så de selv kan bruke mer tid på det de er utdannet for (førsteamanuensis Hans Mathias Thjømøe, referert i Aften 6. oktober 2008).

Dette skulle tilsi at det fremdeles er store forskjeller mellom utdanningsgrupper i bruk av rengjøringshjelp. Men det finnes også tegn på det motsatte. Enkelte renholdsfirmaer rapporterer om kunder fra alle lag av befolkningen og mener at kjøp av slike tjenester handler mye om prioriteringer. Noen velger å bruke penger på rengjøringshjelp framfor ny bil eller sofa, sier en fra bransjen (Trude Wester, sitert i Aften 6. oktober 2008). I det samme oppslaget understrekes det at nordmenn har fått et nytt syn på hjelp i huset. Det oppfattes ikke lenger som ugreit å leie noen til å vaske skitne boliger.

Hva finner vi om privat rengjøringshjelp i 2007 på bakgrunn av data samlet i LOGG?

Få kjøper husvask, men litt flere småbarnsforeldre gjør det

Spørsmålet som er stilt i undersøkelsen vi ser på her, er følgende:

– Har husholdet/du jevnlig betalt, privat hjelp til rengjøring av boligen eller annet husarbeid? Med jevnlig menes minst en gang i måneden fra samme person/firma. Kommunal hjemmehjelp regnes ikke med her.

Totalt oppgir 7 prosent av alle voksne at de har rengjøringshjelp, viser tabell 1 over andelen med privat rengjøringshjelp blant kvinner og menn i ulike familiefaser. Andelen er lavest blant unge og middelaldrende enslige, og høyest blant gifte/samboende småbarnsforeldre og eldre enslige. Ettersom både spørsmålsformuleringen og inndelingen i familiefaser her skiller seg noe fra tidligere studier, kan vi ikke si noe helt sikkert om endringer. For gifte/samboende småbarnsforeldre kan vi likevel med stor grad av sikkerhet fastslå at det har vært en viss økning siden årtusenskiftet, da bare 6 prosent hadde slik hjelp (Kitterød 2002). Blant enslige foreldre er det fremdeles få som leier andre til å vaske.

Selv om flere barnefamilier enn før kjøper hjelp til husvasken, gjelder dette fremdeles forholdsvis få. Selv blant dem med barn under skolealder står det store flertallet, nesten ni av ti, for rengjøringen selv. Mange av dem som kjøper hjelp, har dessuten hjelp forholdsvis sjelden. Blant småbarnsforeldre med rengjøringshjelp oppgir 35 prosent at de har hjelp minst fire ganger i måneden, altså hver uke. 58 prosent har hjelp to ganger i måneden. Noen få har hjelp tre ganger i måneden eller kun én gang per måned. Vi vet ikke om tjenestene kjøpes på det svarte eller hvite markedet, og heller ikke hvor mye folk betaler.

Vanligst i høyinntektsgrupper og i Oslo og Akershus

Tidsklemma assosieres gjerne med barnefamilier. Figur 1 (neste side) viser andel med rengjøringshjelp blant ulike grupper av gifte/samboende foreldre med barn under 20 år. Noen av grupperingsvariablene fanger opp behovet for hjelp, mens andre representerer mulighetene til å kjøpe hjelp.

Det er ingen klar sammenheng mellom antall barn og kjøp av rengjøringstjenester, men en viss tendens til at foreldre i store boliger (målt ved antall rom) oftere har slik hjelp enn dem med små boliger. Videre er det vanligere med hjelp når mor har lang arbeidstid, enn når mor har kortere arbeidstid eller ikke er yrkesaktiv. Det er imidlertid få mødre som jobber veldig mye. Kun en av fem har en vanlig ukentlig arbeidstid på minst 40 timer (tabell 2).

Det er også en positiv sammenheng mellom fars arbeidstid og bruk av rengjøringshjelp. Videre er rengjøringshjelp vanligst blant par med lang utdanning og blant par med høy inntekt, målt ved summen av mors og fars inntekt etter skatt. Rengjøringshjelp er også vanligere på Østlandet, særlig i Oslo og Akershus, enn i landet ellers.

Slike sammenhenger mellom to og to faktorer, for eksempel mellom mors arbeidstid og rengjøringshjelp, eller mellom bosted og rengjøringshjelp, kan være vanskelige å tolke. Kanskje bunner forskjellen mellom Østlandsområdet og landet ellers i at familier i ulike deler av landet skiller seg fra hverandre på andre områder, som for eksempel inntekt? For å få mer innsikt i betydningen

Tabell 1. Andel med privat rengjøringshjelp blant kvinner og menn i ulike familiefaser. Prosent

	Kvinner	Menn
Enslige 18-24 år, bor hos foreldre	7	7
Enslige 18-24 år, andre	1	3
Enslige 25-44 år, uten barn	3	5
Gifte/samboende uten barn	3	5
Gifte/samboende, yngste barn 0-6 år	13	12
Gifte/samboende, yngste barn 7-12 år	9	8
Gifte/samboende, yngste barn 13-19 år	6	8
Enslige foreldre, barn 0-19 år	2	4
Gifte/samboende 45-66 år, uten barn	6	6
Gifte/samboende 67 år +, uten barn	9	5
Enslige 45-66 år, uten barn	5	7
Enslige 67 år +, uten barn	12	11
Alle	7	7

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

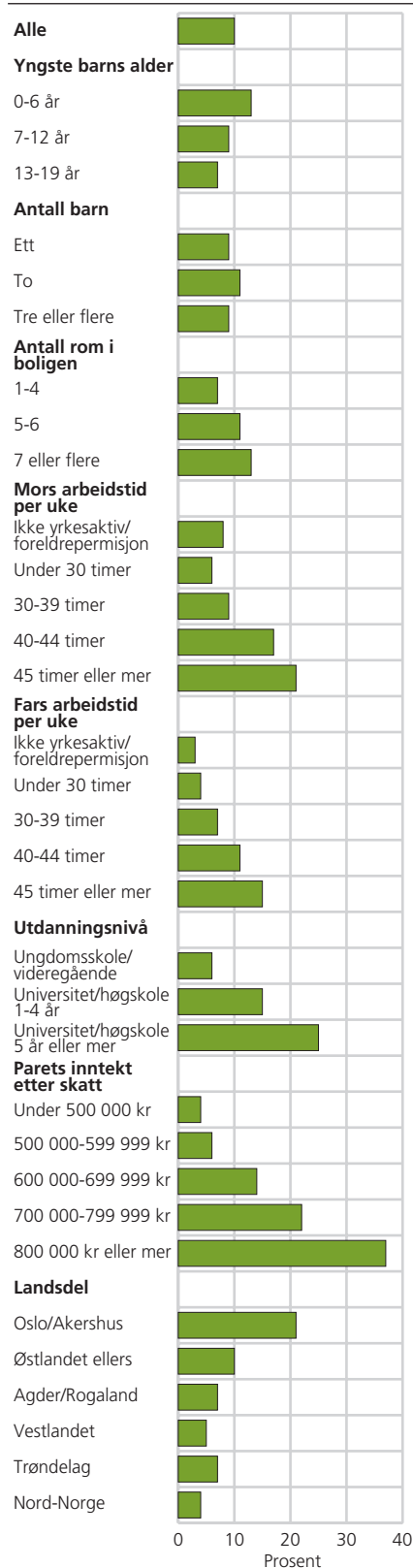

Tabell 2. **Gifte/samboende foreldre med barn under 20, etter ulike kjennetegn. Prosent**

	Andel foreldre i ulike grupper
Alle	100
Yngste barns alder	
0-6 år	49
7-12 år	28
13-19 år	24
Antall barn	
Ett	31
To	45
Tre +	23
Antall rom i boligen	
1-4	31
5-6	48
7 +	21
Mors arbeidstid	
Ikke yrkesaktiv/foreldrepermisjon	18
Under 30 timer per uke	19
30-39 timer per uke	45
40-44 timer per uke	11
45 timer + per uke	8
Fars arbeidstid	
Ikke yrkesaktiv/foreldrepermisjon	5
Under 30 timer per uke	2
30-39 timer per uke	37
40-44 timer per uke	23
45 timer + per uke	34
Høyeste utdanning	
Ungdomsskole/videregående	65
Universitet/høgskole 1-4 år	26
Universitet/høgskole 5 år +	9
Parets inntekt etter skatt	
Under 500 000 kr	38
500 000 -599 000 kr	30
600 000 -699 000 kr	16
700 000-799 000 kr	7
800 000 kr +	9
Landsdel for bosted	
Oslo/Akershus	21
Østlandet ellers	26
Agder/Rogaland	16
Vestlandet	20
Trøndelag	9
Nord-Norge	9

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

Figur 1. **Andel foreldre i ulike grupper som har rengjøringshjelp. Prosent**

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

av de ulike forklaringene har vi laget en analyse som tar hensyn til flere mulige forklaringsfaktorer samtidig, en såkalt multivariat analyse. Faktorene er de samme som i figur 1, men noen av dem er gruppert litt annerledes. Resultatene vises i tabell 3.

Mens figur 1 altså illustrerer sammenhengen mellom to og to faktorer om gangen, for eksempel mellom mors arbeidstid og bruk av rengjøringshjelp – og mellom husholdningens inntekt og bruk av rengjøringshjelp, viser tabell 3 de ulike faktorenes betydning for bruk av rengjøringshjelp, gitt likhet på andre områder. Eksempelvis ser vi her betydningen av mors arbeidstid når vi sammenligner mødre med samme alder på yngste barn, samme boligstørrelse, samme inntekt og så videre.

For hver faktor har vi valgt en referansegruppe som de øvrige sees i forhold til. Tall (oddsrater) høyere enn 1 innebærer at foreldre i den aktuelle gruppen har større sannsynlighet for å kjøpe rengjøringshjelp enn foreldre i referansegruppen, gitt likhet på andre områder. Tall lavere enn 1 innebærer mindre sannsynlighet for kjøp av hjelp. Tall markert med fet skrift betyr at effekten er statistisk utsagnskraftig, det vil si at den ikke er et uttrykk for tilfeldigheter.

Også etter justering for andre forskjeller mellom parene viser resultatene at rengjøringshjelp er vanligere blant foreldre med små barn enn blant dem med store barn. Eksempelvis ser vi at par med barn under sju år har 2,3 ganger så stor sannsynlighet for å kjøpe hjelp som par med tenåringsbarn. Antall barn har ingen betydning, noe som kan bunne i at noen av barna er store nok til å hjelpe til hjemme.

Rengjøringshjelp er litt vanligere blant par som har store boliger, enn blant dem som har mindre boliger, og det er vanligere når mor jobber mye enn når hun har kort arbeidstid eller ikke er i jobb. Det er særlig par der mor jobber

Tabell 3. Bruk av rengjøringshjelp blant gifte/samboende foreldre med barn under 20 år, vist ved multivariat analyse (logistisk regresjon).¹ Antall personer=4 467

	Oddsratert
Yngste barns alder (ref: 13-19 år)	
7-12 år	1,34
0-6 år	2,30
Antall barn i husholdningen (ref: 1 barn)	
2	1,18
3 +	0,83
Antall rom i boligen (ref: 1-4 rom)	
5-6 rom	1,40
7 rom +	1,78
Mors arbeidstid (ref: ikke yrkesaktiv/foreldrepermisjon/kort arbeidstid)	
30-39 timer per uke	1,19
40-44 timer per uke	1,42
45 timer + per uke	2,09
Fars arbeidstid (ref: ikke yrkesaktiv/foreldrepermisjon/kort arbeidstid)	
30 -39 timer per uke	1,23
40-44 timer per uke	1,49
45 timer + per uke	1,78
Høyeste utdanning (ref: videregående)	
Universitet/høgskole 1-4 år	1,66
Universitet/høgskole 5 år +	1,66
Parets inntekt etter skatt (ref: -499 999 kr)	
500 000-599 000 kr	1,72
600 000-699 000 kr	3,18
700 000-799 000 kr	4,44
800 000 kr +	8,27
Landsdel (ref: Trøndelag/Nord-Norge)	
Agder/Rogaland/Vestlandet	0,93
Østlandet utenom Oslo og Akershus	1,77
Oslo/Akershus	3,00

¹ Tall med uthevet skrift viser statistisk signifikante effekter.

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

minst 45 timer per uke, som ofte leier hjelp. Fars arbeidstid har ingen klar betydning når vi tar hensyn til forskjeller i inntekt mellom par der far har lang arbeidstid, og par der far har kortere arbeidstid.

Par med lang utdanning har oftere vaskehjelp enn par med kortere utdanning, også etter justering for forskjeller i inntekt, arbeidstid og andre forhold. Nærmere analyser (ikke vist her) avdekker at både mors og fars utdanning har betydning, men mors utdanning er viktigere enn fars. Videre har parets inntekt og bosted sterk og selvstendig betydning. Dette innebærer for eksempel at uansett hvor mye mor og far jobber, er rengjøringshjelp langt vanligere blant par med høy enn med lav eller middels inntekt, og langt vanligere i Oslo og Akershus enn andre steder.

Hva med par som har to fulle jobber?

Det er særlig familier med to fulle jobber som antas å etterspørre tidsbesparende tjenester. I om lag fire av ti foreldrepar med barn under 20 år jobber både mor og far minst 38 timer per uke. Men heller ikke her er vaskehjelp

Referanser

Kitterød, R. H. (1998): Kjøp av rengjørings tjenester – større sosial ulikhet blant kvinner? *Sosiologisk tidskrift* (6) 3:185-208.

Kitterød, R. H. (2002): Få har rengjøringshjelp, men stor variasjon mellom grupper, *Samfunnsspeilet* 4-5/2002, 32-35, Statistisk sentralbyrå.

Datagrunnlag

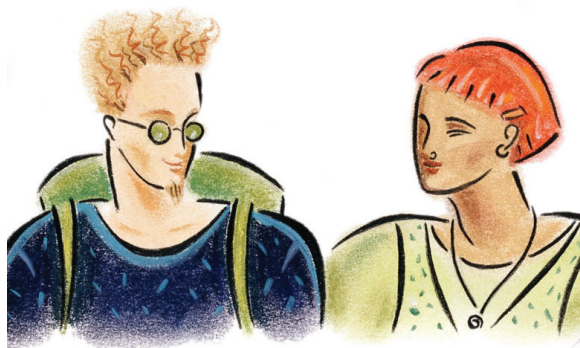
Analysene er basert på undersøkelsen LOGG. Dette er en intervjuundersøkelse med påkoblede registeropplysninger om utdanning, inntekt og en rekke andre forhold. Inntektsopplysningene i denne artikkelen gjelder for 2006. Inntektsopplysninger for 2007 vil bli koblet til senere.

særlig utbredt; bare 14 prosent har dette. Slik hjelp er imidlertid vanligere når både mor og far har forholdsvis lang arbeidstid. Blant par der begge jobber minst 40 timer per uke, har 21 prosent vaskehjelp, og blant par der begge jobber minst 45 timer per uke, har 26 prosent slik hjelp. Det er imidlertid forholdsvis sjeldent at både mor og far har lang arbeidstid. Kun i 14 prosent av parene har begge parter en ukentlig arbeidstid på minst 40 timer, og kun i 4 prosent av parene har begge en arbeidstid på minst 45 timer.

Vi finner langt på vei de samme forskjellene mellom grupper her som for alle foreldrepar. Også blant dem som har to fulle jobber, er det par med små barn, par med store boliger, par med lang utdanning, par med høy inntekt, og par i Oslo og Akershus som oftest kjøper hjelp til husvasken.

Fortsatt vekst?

Mens omfanget av privat rengjøringshjelp var nærmest uforandret fra begynnelsen av 1970-tallet og fram til årtusenskiftet, ser det ut til å ha vært en viss økning fram til 2007, særlig blant par med små barn. Men fremdeles er det forholdsvis få foreldre som kjøper seg fri fra husvasken. Blant dem som leier hjelp, har kun en av tre hjelp hver uke.

Økonomiske ressurser har større betydning enn behovet for hjelp. Rengjøringshjelp er utvilsomt et spørsmål om prioritering, men noen har romsligere rammer å prioritere innenfor enn andre. Det at foreldre med lang utdanning oftere kjøper hjelp enn dem med kortere utdanning, kan bunne i ulike holdninger til husarbeid og kjøp av tjenester. Den klare overhyppigheten av rengjøringshjelp i Oslo og Akershus har trolig sammenheng med et bedre tilbud av både registrerte rengjøringsfirmaer og «svart» arbeidskraft enn ellers i landet. Kanskje er det også en viss smitteeffekt, slik at etterspørselen øker med utbredelsen i et område. Eventuelle motforestillinger mot rengjøringshjelp vil trolig dempes når dette er vanlig i vennekrets og nabolag.

Muligens vil vi se en ytterligere økning i kjøp av rengjørings tjenester i åra som kommer. Økningen blant småbarnsfamilier kan indikere at dagens foreldre har mer liberale holdninger til å kjøpe seg fri fra husarbeidet enn tidligere generasjoner av foreldre. Kanskje har de også større krav til å ha egen fritid. En fortsatt vekst avhenger imidlertid ikke bare av etterspørselen, men også av tilbudet. Kanskje vil økende arbeidsledighet innebære at det blir lettere å få tak i rengjøringshjelp til en overkommelig pris?